

Az ókori athéni demokrácia kialakulása, működése és korlátai

– *vetíthető oktatási segédanyag* –

*Az athéni Akropolisz (a szó jelentése: fellegvár).
Az előtérben Pallasz Athéné temploma, a Parthenón*

Keglevich Kristóf

Budapesti Fazekas Mihály
Gyakorló Általános Iskola
és Gimnázium

Budapest, 2024

ión polisz (városközpontú görög állam)

történelmének fontos vonulata:

arisztokrácia ↔ démosz
születési előjo- kereskedelemből
gon kiváltságosak r meggazdagszik

demokrácia (= népuralom): a társadalom döntő része részt vehet a közügyek eldöntésében (modern kor: általános választójog révén)

1. Az athéni demokrácia előzményei

- királyság → 8. sz.: arisztokratikus köztársaság (hatalom az előkelőké)
↳ irányítók: arkhónok
származási elv + választás
- (a származási mellett egyre inkább) timokratikus elv: az emberek vagyonuknak megfelelően részesülnek az állampolgári jogokban

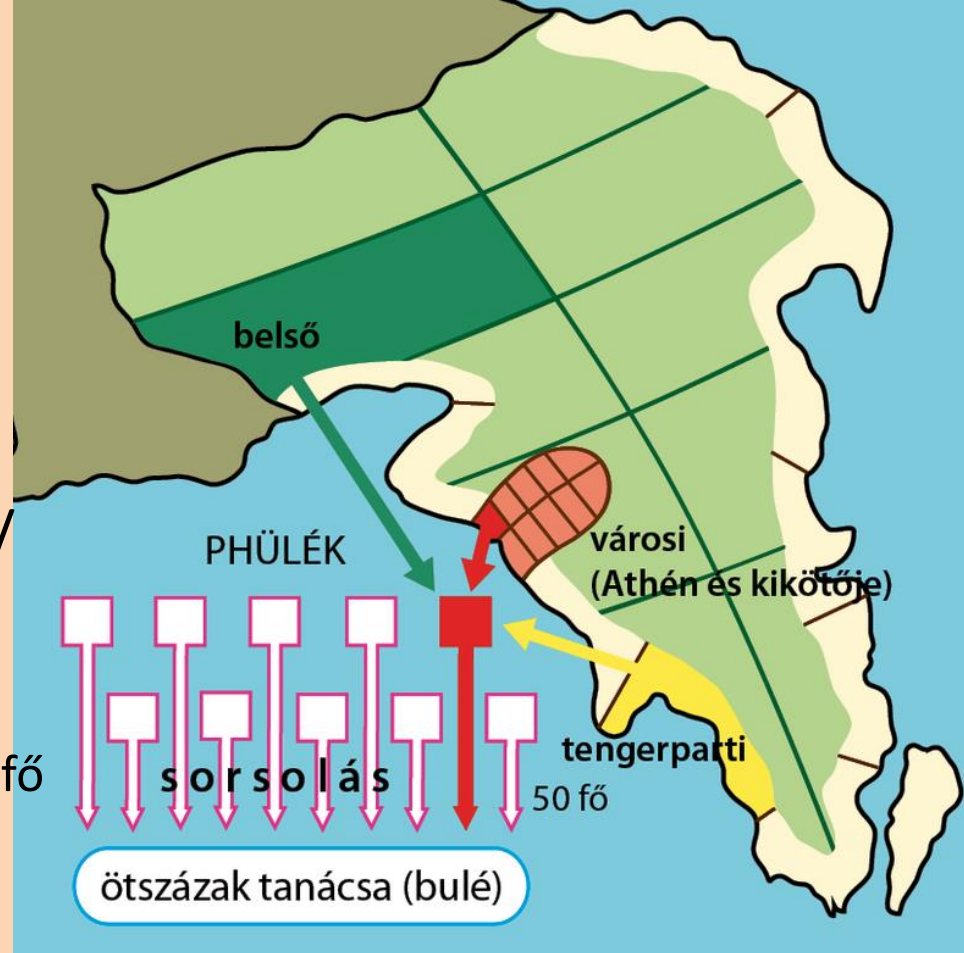
2. Kleiszthenész

↳ athéni államférfi, aki
Kr. e. 508-ban megreformálta a polisz államszervezetét

a) territoriális (területi) beosztás

10 phülé: kerület

mindegyik tengerparti / városi / szárazföldi harmadból áll

phülék
sor- / solás sorsolás: phülénként 50 fő

esküdtbír.

bulé: ötszázak tanácsa

ügyek előkészítése a népgy.-re

b) felnőtt korú, athéni születésű, szabad férfiak → választó jog

részt vehetnek a népgyűlésen = ekklészia

↳ fő döntések meghozatala

↓
phülénként
egy sztratégosz
választása

sztratégosz

- phülénként 1, összesen 10
- 1 év hivatali idő
- hadsereg
- újraválaszthatóak → Athén tényleges irányítói lesznek

9 arkhón

– választják / sorsolják őket

→ szerepük leértékelődik
a sztratégoszokéhoz képest

hivatalviselés: leggazdagabbakra korlátozva

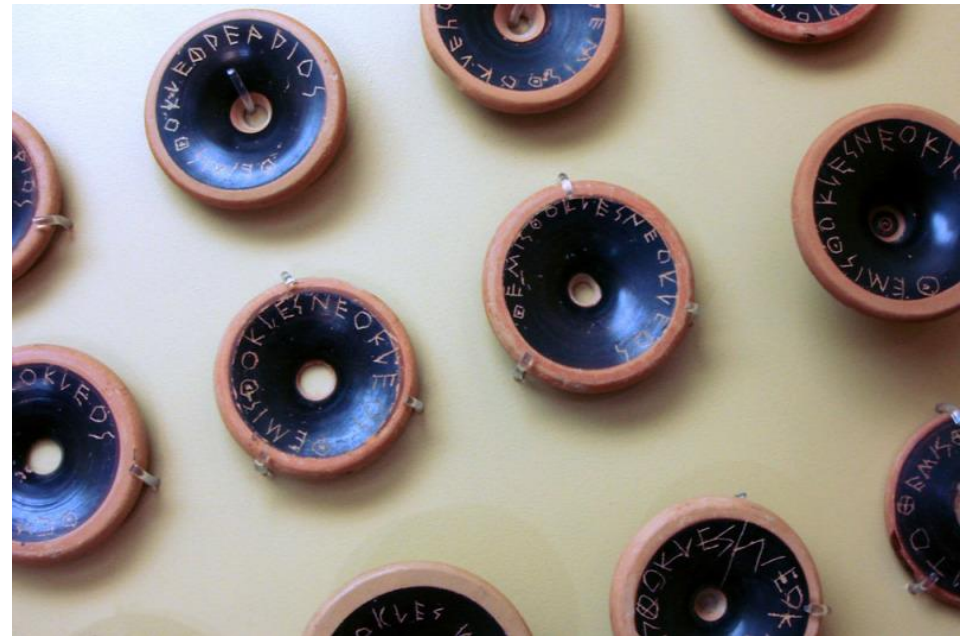
c) gerrymandering: választókerület-manipuláció: a körzethatárok olyan megszabása, mely valamelyik félnek előnyt biztosít a választásokon
Kleiszthenész → tengerparti + városi polgárok mindig leszavazták a földműveseket
Szlovákia → nincsen magyar többségű kerület

d) cserépszavazás / osztrakiszmosz

- eredeti célja: a zsarnokságra törő személy száműzése
 - érdekes módon a római köztársaság nem tartott ennyire az egyeduralom lehetőségétől, veszély esetén diktátort választottak
- ha gyanú támadt és összegyűlt 6000 cserép, megszámlálták őket
 - akinek a neve a legtöbbször szerepelt, száműzték
- politikai ellenfelekkel való leszámolás eszköze lesz

1937-es athéni régészeti lelet: 190 db osztrakon
Ugyanabból a fazekasműhelyből származnak,
14 kézírással készültek → ezek a manipuláció bizonyítékai

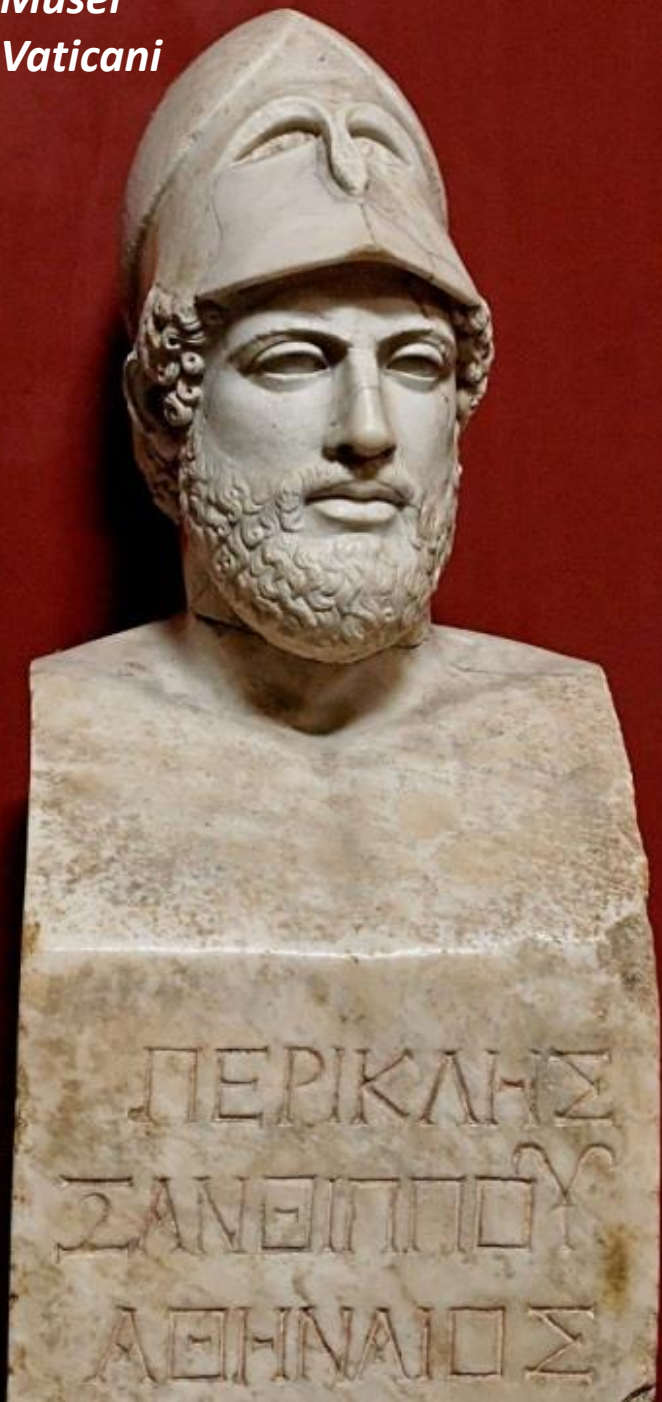

3. Athén periklészi aranykora

- 480: a perzsák feldúlják Athént (a lakosságot evakuálták)
- Kr. e. 5. sz.: újjáépül – **Periklész, a legbefolyásosabb politikus Pheidiaszt, az ismert művészt bízta meg az Akropolisz újjáépítésével**
- Euripidész, Szophoklész, Héródotosz, Szókratész, Platón stb.
→ a Kr. e. 5. századi Athén az irodalom és művészetek központja

Pheidiasz: Pallasz Athéné szobra a Parthenónban (rekonstrukció)
A 12 m magas, elefántcsont-arany-üveg szobor kezében
Niké, a győzelem istennője állt (Pheidiasz olümpiai Zeusz-szobrához hasonlóan)

- Periklész: 15 alkalommal sztatégosz
Kr. e. 450 körül (455–429)

a) demokratikus reformok
arkhón lehet a legszegényebb is
napidíj a közéleti szereplésért (pl. esküdtbí-
róság esküdtjei), a színházlátogatásért

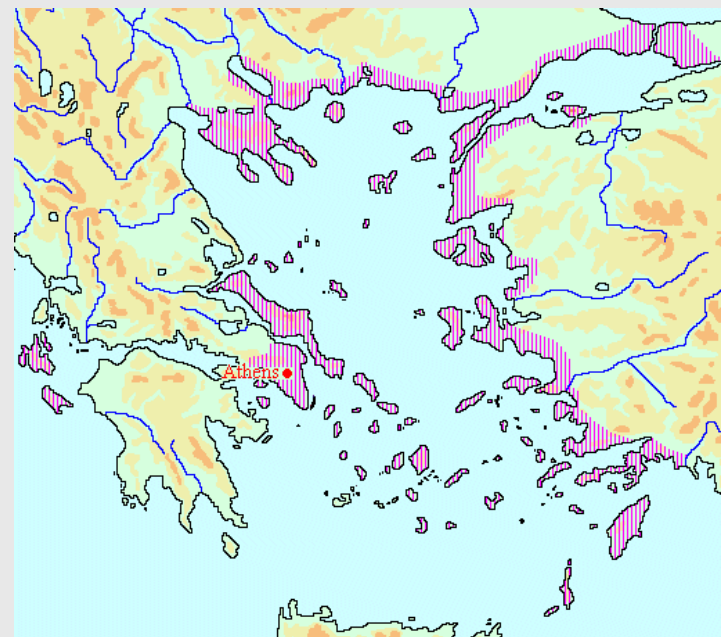
b) gazdasági fellendülés

- megnöveke-
dett flotta
→ keres-
kedelem

– déloszi →

szövetség:
eredetileg
perzsaelle-

nes poliszokat tömörít, utóbb gyakor-
latilag Athén gyarmatbirodalma

athéni demokrácia

fennállása:

Kr. e. 5. sz. és 4. sz. első fele

c) demokrácia

idealizált képe

↔ valóság

1. teljes jogegyenlőség szabad csak a szabad polgárookra

(15%) vonatkozik ↔ „jövevények”, félszabadok, rabszolgák (85%)

ekklészia – szavazatukat áruló, elvtelen városi szegények

demagógia: érzelmekre, előítéletekre ható, féligazságokkal

↓ operáló érvelés

2. Periklész ~30 éves hivatalviselése aligha demokratikus

3. gazdasági alap: déloszi szöv. kizsákmányolása (adóik)

4. kis területen, nagyon rövid ideig valósult meg

mindazonáltal a többi korabeli, ókori államhoz mérve **igen pozitív példa**

A képek forrásai

Címdia – Akropolisz

<https://josstravel.net/packages/package/athens>

2. dia – Attika térképe

https://digitori.blog.hu/2020/07/19/9_2_3_athen_a_demokracia_kialakulasa

3. dia – Kleiszthenész phüléi

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_01_002

4. dia – Szlovákia megyerendszere, magyar kisebbség

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/18/Kraje_Slovenska-hu.svg

<http://karpatmedence-ide.blogspot.com/2018/11/a-karpat-medence-fontosabb-oroszagai-az.html>

5. dia – Cserépszavazás

https://okostankonyv.nkp.uni-eszterhazy.hu/tankonyv/tortenelem_5/lecke_02_015

<https://www.origo.hu/tudomany/20130909-athen-cserpeszavazas-hogyan-tuntessuk-el-politikai-rivalisainkat.html>

6. dia – Akropolisz, rekonstrukció

http://www.romaikor.hu/romai_epiteszet/a_provinciak_epiteszete/az_antik_epiteszet_a_balkanon/cikk/athen_akropolisz

7. dia – Pheidiasz Athéné-szobra, rekonstrukció

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=514236964034804&set=pb.100063455141222.-2207520000&type=3>

8. dia – Periklész, déloszi szövetség

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/67/Pericles_Pio-Clementino_Inv269.jpg

<https://www.livius.org/articles/concept/delian-league/>

9. dia – Karikatúra

<https://www.youtube.com/watch?v=sKJHCYcdm2Y>

(Az utolsó látogatás ideje minden esetben 2025. január 3. volt.)